

vifo Sebastiani cadavere ingemuit, miseratus rerum humanarum sortem & inconstantiam, illudque apud suos humari iussit, deinceps Septem transferri, quæ Lusitanæ dominationis erat, curavit. Muleii vero corpus pelle spoliari, quam sale conditam & paleis refertam per utrumque regnum circumferri curavit, ut ejus mors omnibus innotesceret, neque quisquam ejus prætextu & occasione turbas eieret. Sebastianus Henricus Presbyter Cardinalis, avi illius frater, senio provectus, assidue valetudine successit, quo mortuo multis de regni successione contendebat, Philippus ejus adit possessionem præpotens Hispaniarum Rex anno 1580.

31. Henricus III. Francorum Rex necessitate adactus belli consopendi, quod hæretici novum fœdus cum Alenconio Regis fratre & cum Protestantibus Germania Principibus inierant, edictum promulgavit Catholicæ odiosum, quale armati requisierant. Hæretici mente Majo ann. 1576. quo hæreticis in omnibus regni locis permittebantur conventus, & publica religionis eorum exercitia, multaque præterea indulgebantur Ecclesiæ Catholicæ perniciosæ. Quæ ex causa Catholici Principes regni, fœdus unionis inter se procederunt, ad obstitendum, ne quis hæreticus Princeps Regii sanguinis hereditate in regnum succederet, neve permitteretur exercitium ullum ipsorum religionis publicum, quod fœdus juramento sancitum *Ligam* vocitarent, ipseque Pontifex Sixtus V. suo diplomate comprobavit, quo etiam Henricum Vasconem & Condeum ambos regii sanguinis hæreticos anathemate ferit, & regni successione declaravit incapaces. Franciscus vero Alenconius jam ex ann. 1584. fato concesserat Junii 10. ad quem successio regia pertinuerat, neque ullus superaret Catholicus Princeps regie stirpis post Henricum Regem, nisi Carolus Borbonius Cardinalis Archiepiscopus Rothomagensis, Legatusque Avenionensis, Henrici Navarrei hæretici patris, cui jus illud successione & Sixtus Pontifex & Rex Henricus addiderant. Princeps vero Henricus Condeus vita cessit anno 1588. die Martii 6. Admonitus Rex conjugationem, quas periculis in se moliebantur, apud plebem, præsertim Parisiensem, addidit Henrico Guisio, quem regno destinabant, milites pro sui tutela Parisios revocavit, atque per diversas urbis stationes dispersit. Quæ de re murmurante plebe, Rex sibi a Guisio metuens ad ipsum Successione cum Borbonio Cardinali aliisque fœderatis Principibus agentem Pomponium Bellævium misit, ne Parisios adventaret, nunciaretque Regem nullatenus finitris de illo relationibus sibi delatis fidem habere, veruntamen expertum esse hac occasione quid animo gerat. Tum Guisius se graviter dolere respondit, quod Rex dubitaret de sua fide ac obsequio, multo sibi præ vita cariore, & cujus tanta erant a se exhibita specimina Regi non incognita. Nihilominus a Parisiis ut advenirent identidem rogatus, decrevit demum eo accedere, atque ut plenam sui fiduciam Regi restaretur cum solis octo sociis, sed in urbis ingressu exultans populus tantis illam acclamationibus excepit die nona Maji anno 1588. ut affectatæ dominationis supremæ auxerit suspicionem. Rex dissimulans illius exultationes admittere præ se tulit, admonuit, ut daret operam, quæ ipso facto, quæ asserbat, deinceps comprobaret. Cumque Rex inchoasset potuisset per eas, quas in urbem advocat vires, seditiones ac fœderatos imperatos opprimere, adventu Guisii insati excitati in apertam prorupere rebellionem. De repente tabernæ mercatorum & artificum occluduntur, catenæ per vias tenduntur, dolia & contabulationes ad viarum platearumque aditus comportantur, arma civitate expediuntur ad regios milites tum arcendos tum intercludendos, tessera Regis a Præfecto mercatorum, qui summus in urbe Magistratus est, rescusata, quam autem misit Guisius, acceptata est. Nocte insequenti cum plebs tota urbe commota se accingeret ad Luparæ obsidionem, ne Rex elabi posset, territus ipse consilium populi antevexit, matureque ad hortos Tullerianos regis ædibus conterminos fugam secreta capessens inde evasit, Carnutumque accessit. Eodemque desinente anno 1588. indicis a se totius regni comitiis interfuit, unaque cum primoribus Franciæ Henricus Guisius, ejusque frater Ludovicus Cardinalis, quos privatim a se quasi ad consolationem evocatos Rex occidit a stipatoribus iussit, qui cum se hoc facinore absolutius regnatum credidisset, contra accidit, ut provincie regni ubique rebellionis vexilla exererint, ubique Carolum Meduanum occisorem fratrem summum belli ducem, præferent. Sixtusque Pontifex ob interceptum Cardinalem adversus Regem anathemata intulerit. Blasius vero digressus Rex Henricum Navarrem proximum ac legitimum declaravit regni successorem, & cum eo viribus junctis Parisios obsidione cinxit, postisque stativis, infelix Rex, qui pro stemmate duas inferiores pingebat coronas, quibus regna duo Franciæ

& Poloniæ representabantur, tertiamque superius locum lumine splendens, his appositis verbis: *mane ultima celo*: ex regno, quod expertus erat perpetuis calamitatibus infestum, transit in beatus regnum, (ut credere par est) sumptis cum magna contritionis & humilitatis significatione sacramentis, excecando parricidio vulnerato ad mortem, adacto in ventrem cultro venenato. Hac morte Vasconum stirps regno idonea evulsa est, regni que jus & successio in Borboniorum familiam ab Roberto Claromontano Comite, secundo sancti Ludovici filio deductam, deflexit anno 1589. Calendis Augusti.

32. Diræ deinde sequuta est rerum perturbatio. Cum enim Henricus quartus adhuc hæresim profiteretur, divulso in duas partes regno intra eandem & familias & civitates, aliis novo Regi, aliis Meduano adherentibus, bellis civilibus quasi vastissimo incendio totum regnum conflagravit. Quo temporis tractu Rex Henricus nobilem de fœderatis hostibus victoriam, quæ Ivriaca dicitur, reportavit, per quam Egmondanus Comes Hispanorum auxiliorum ductor occubuit. Inde victor Lutetiam arcta obsidione vallat. Dumque fervet ubique civile bellum, Henricus qui se intruendum eximii quibusdam Theologis præbuerat, divino tandem lumine illustratus Catholicam profiteretur fidem die Julii 24. qua edita professione, Romanæ ac Clementem VIII. Pontificem impetrandæ venie causæ Legatum mittit Nivernensem Ducem, quod cum anxius Pontifex differret, (Hispana enim factio aperte his intercedebat) non distulit Henricus sui regiam consecrationem, Austrici enim Canonum oleo sacro perungitur mense Februarii anno 1594. existente adhuc Durocortoro Remorum, ubi id ex more peragi solet, in hostium potestate. Inde Lutetiam Martii 22. cum armato milite clam introducit. Tandemque anno 1595. vota piorum obsecundante Deo ab Jacobo Perronio Legato difficultates omnes objectas eximio animi lumine periticia & eloquentia, cui nemo obistere poterat, amoliente, cujus etiam opera conversus Rex fuerat, exoratus Pontifex abolita damnationis sententia, Regem Ecclesiæ solenni ritu, publica que Romæ exultantibus festivitate reconciliavit, tubis, tormentis & tympanis undique perfræpentibus. Tum vero certatim Proceres & civitates regni Henricum Regem proclamant. Ad postremum, ne qua dissidiorum vestigia superserent, anno 1598. Maji 2. auctore per Legatum Alexandrum Medicum Cardinalem Pontifice, pax inter Reges Franciæ & Hispaniæ constituta est.

33. Præsertim faculo quemadmodum nata sub illo hæreses magnum dedecus aspererunt, eidem ex adverso ingentem contulit splendorem illarum occasione celebratum Concilium Tridentinum, ex anno conceptum 1545. Paulo III. Romano Pontifice: idque prosecutus Julius III. terminavitque Pius IV. in longum protraxit, aliquando & interruptum ob Principum Christianorum dissidia.

34. Permulti sæculum istud illustrant Ecclesiastici scriptores. Joannes Major natione Scotus anno Domini 1500. Theologiam apud Universitatem Parisiensem celebri fama & studiosorum frequenti concursu proferebatur, scriptisque in quatuor libros sententiarum: Commentarios in Evangelium Matthæi: & Historiam majoris Britannici. Sylvester Prierias natione Pedemontanus, ex Ordine Prædicatorum, Sacri palatii Magister, sublimi vir ingenio, primus omnium adversus nascentem Lutheri hæresim perhibere scriptis: Commentarios etiam in quatuor libros sententiarum elucubravit, & Summam conscientiæ. Joannes Ekhus natione Suevus ex primis fuit qui hæresim Lutheri & viva voce, & scriptis voluminibus disputando strenue se opposuerunt: ipse edidit Enchiridion, in quo fidei controversias breviter & erudite discutit; & seorsim de Missæ sacrificio libros duos; tres etiam alios de primatu Petri, librum quoque de penitentia: itemque homilias tum de tempore, tum de Sanctis. Multa etiam Philosophica in Aristotelis libros octo Physicorum, in libros de cælis, & de anima, & de meteoris. Franciscus Titelmanus Belgæ, qui ex mitiore Observantia in Ordinem transit Capaccinorum, vir sanctitate & doctrina linguarumque peritia clarus, scripsit Apologeticum pro vulgata Bibliorum translatione, & in epistolam ad Romanos contra Jacobum Fabrum Stapulensem, & contra Dediturium Erasmus Roterodamum. Ad hæc expositionem in Psalmos, in Cantica, & in priora capita libri Job. Multa etiam Philosophica. Joannes Fischerus, Anglus, Episcopus Rossensis, deinde Cardinalis & Christi Martyr, varios edidit adversus Lutherum & Joannem Colampadium tractatus. Item de unica Magdalena contra Fabrum Stapulensem. Albertus Pighius Batavus, eximiam commoverit laudem, scriptis & viva voce disputando adversus Lutherum, & Bucerum, & Colampadium, cujus inter alia opus est egregium de Hierarchia. Item Ruardus

Ruardus Tappetus Lovaniensis Academia decus, & validus hæreticorum profigator, duobus eruditissimis libris articulis Lovaniensibus contra Lutherum editos solide explicavit. Aloysius Lipomanus Venetus Episcopus Veronensis Catenam ex Græcis, Latinis Patribus in Genesim, & Exodum, & Psalmos, additis quoque suis annotationibus, composuit. Collegitque insuper vitas Sanctorum octo voluminibus. Joannes Trithemius, Abbas Spanheimensis, in Germania obiit anno 1519. multa scripsit, ex quibus notiora sunt de illustribus viris Germanis: de illustribus viris Ordinis sancti Benedicti: de scriptoribus Ecclesiasticis: Chronicon Monasterii Hirsaugiensis: Chronicon Monasterii Spanheimensis. De origine Francorum. De successione Ducum Bavarie, & Comitum Palatinorum, Epistolæ quoque, Sermones, varique opera spiritualia. De septem secundis Intelligentiis Orbem moventibus. Et opus inscriptum Steganographiam, id est, occultam scripturam: quod Opus prohibitum merito est, (inquit Cardinalis Bellarminus) cum sit plenum perniciosis dogmatibus ad Magiam pertinentibus, quod & ipse agnovit & confessus est. Ex Gallis Joachimus Petronius, Theologus Parisiensis, Cormeriaci in Turonibus natus, elegantiori stylo Aristotelis in Latinum vertit. Multa pariter ex Patribus Græcis pari elegantia in Latinam transtulit linguam, Gilbertus Genebrardus Alvernus primus regis Hebraicarum litterarum apud Lutetiam Parisiorum Professor; deinde Romæ Bibliothecæ Vaticanæ præfectus; postremo Acquisfientis Archiepiscopus, diversa ingenii sui reliquit monumenta de sacra Liturgia, de Ecclesiasticis electionibus, Ex Hebræo quoque plures libros in Latinum vertit. Josephi etiam Opera ex Græco in Gallicum vulgare transtulit. Luculentum etiam Chronicon ab Orbe condito ad sua tempora perduxit. Commentarios in Psalterium doctissimo emisit in Lucem, ex quibus postmodum Robertus Bellarminus eruditissimas conjecturas primitivi Hebræi contextus translatione septuaginta Interpretum nixas, antequam accessissent puncta, in suos Psalterii commentarios deriyavit, nulla facta Genebrardi, ex quo hauserat, mentione. Inter præliatores Gallicanos, qui voce & scriptis acris adversus Calvini hæresim decertarunt, atque ascendentes ex adverso murum opposuerunt pro domo Israel, ut starent in prælio pro domo Domini, insigniter claruerunt Simon Vigorius, Claudius Episcopus, Fervandus Ordinis Minorum S. Francisci, & Claudius Sanctus Episcopus Ebroicensis, qui Opus eruditissimum de sacra Eucharistia decem distinctum libris elucubravit. In Italia floruit vir acutissimi ingenii consummatique eruditio Thomas de Vio, Cajetanus patria, dignitate vero Prior Generalis Ordinis Prædicatorum, deinde Cardinalis Presbyter a Leone X. creatus. Scripsit commentaria in omnem sacram Scripturam, præterquam in Prophetas & in Apocalypsim. Præterea in universam Theologicam Summam Sancti Thomæ; permultaque opuscula, librum Jentaculorum, & Summam casuum conscientiæ. Dominicus Soto Hispanus, patria Segobienfis, Ordinis Prædicatorum, scriptor doctissimus interfuit Concilio Tridentino, anno 1545. Edidit commentarium in epistolam ad Romanos. De natura & gratia libros tres. De ratione tegendi & detegendi secretum libros tres. De justitia & jure libros decem. Commentaria in quatuor libros sententiarum in duos distincta tomos, Aliaque in Dialecticam & Philosophiam Aristotelis, diversaque opuscula. Ejusdem Ordinis Dominici floruit hoc sæculo Santes Pagninus, patria Lucensis, qui ann. 1541. Lugduni decessit. Fuit autem Latine, Græce, Hebræice, Chaldaice doctissimus, ut ejus versio Veteris Novique Testamenti, Theaurus quoque Lingue sanctæ, Isagoge ad sacras litteras, & ad mysticos Scripturarum sensus fidem faciunt. Cornelius Jansenius Episcopus Gandavenfis, & Joannes Maldonatus e Societate Jesu, doctissimus commentariis quatuor Evangelia elucidaverunt. Martinus Alpicueta Navarrus, vir utriusque juris peritissimus & piissimus, postquam ingenti fama & concursu professus est in Universitate Tolosana, accitus inde in Hispaniam publice in Salamanticensi Jurisprudentiam docuit. Inde Romam accito consultationes de rebus ad conscientiam pertinentibus ex diversis provinciis & regnis deferebantur quasi oracula. Quæ in urbe obiit anno ætatis suæ nonagesimo quarto, Christianæ autem epochæ ann. 1586. ut ejus epitaphium fidem facit. Scripsit Manuale casuum conscientiæ, consilia, aliæque canonica, quæ simul sex tomis continentur collecta.

35. Quamvis propositum mihi fuerit decemsexto sæculi historiam non transilire, non possum tamen ad pleniorum lætoris voluptatem me his finibus coercere, quin ceteris prætermisissis eventibus ad decimum septimum sæculum spectantibus, post descriptas horrendas tragedias, quibus hæresis Calviniana, quasi Erinys ex

oreo erumpens, Franciæ regnum annis fere centum hostiliter devastavit, ferro flammisque funestavit, ducentasque urbes & arces munitissimas & inexpugnabiles occupavit; omnibus tamen expoliata munimentis & iniquaque debellata quasi infamis per edicta Regia omnibus publicis exuta ornamentis, omni magistratu interdita, omni dignitate, omni præfectura, everfis quaquaversum sacrilegis templis, interdito profano cultu, non sine stupendis Divinæ providentiæ miraculis, ad exiguum sequacium redacta numerum in obscuro jam tumulo sepulta delitescit. A Domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris. Quid memorem potentissimas urbes exarmatas, & sub jugum obedientiæ redactas, Montpelium, Rupellam, Montem Albanum, Nemausum, Engeriacum, Apameam, Lunellum, Privaticum, Cleracum, Neracum, Apauf-mortuas, cunctaque Benarnensis plage oppida munitissima, ex quibus totos septuaginta annos Catholica fides profus exulaverat? quid innumera templa sacrilega, & perduellium omnia propugnacula disjecta & solo æquata? Sit nunc nobis de primaria rebellionis arce sermo famosissima illa & superba Rupella, ejus seu capitis excisione totum illud potentissimæ factionis corpus concidit. Ad æstuarium Oceani sitam Rupellam, eum natura loci, tum manu & arte munitissimam vicini Angli totis viribus propugnabant. Hujus Rupellani belli duo primordia & auspicia fecerunt duæ maritimæ nostrorum victoriæ. Priorem palman retulit Carolus Lotharingus Dux Guisius Regiæ classis Præfectus: secundam vero Dux Montmorancius Angli ductore Buckinghamo arcem Sammartinianam vicine insula Ræcum classe centum viginti navium appellunt, ut depulso inde Toirasio fortissimo Catholicorum duce stitionem illam Rupellanis nuper ereptam eidem vindicent. Hic recentibus licet necdum absolutis operibus, acres & continuos hostium impetus eludit, donec laborantibus jam rerum omnium inopia, fessisque venit in subsidium Scombergius, qui conjunctis cum Toirasio viribus casos Anglos tota insula exegit. Inter hæc Rex Ludovicus XIII. consiliis usus Armandi Richelii Cardinalis, Rupellæ obsidioni summa diligentia incubuit, quæ hæcenus intra regnum Galliarum novi hæreticorum regni caput & Regiam se jactabat. Injunctis igitur intra Oceanum ingentium saxorum molibus, præterea colligatis ad intercludendum aditum navibus, terra vero circumducta novo opere, murorum cinctura cum castellis & munitioibus obsidio perfecta est. Interim Anglorum classis tribus conatibus clausura maris adjacentibus Oceani æstuariis ausa est irrumperere, sed frustra. Ipsi demum obsessi cives fame enecti, omniaque extrema perpesti deditonem facere compulsi sunt: eoque insignis clementia Regis excepti victualibus subministratis, restituito in urbem Catholico Dei cultu, disjectis in planum moenibus, ipsaque urbe in speciem pagi redacta. Capta est Rupella anno 1628. Octobri desinente. Quicquid vero superstit perduellium locorum, qua deditone, qua vi, per terrorem & pœnam contumacium, quos partim suspensio, partim ad tritremium servitutem relegationes justo supplicio affecterunt, concidit, omnis cessavit rebellio, cunctique ad officium redierunt.

CONCILIUM GENERALE LATERANENSE V.

Sub Julio II. & Leone X. Pontificibus,
inchoatum anno 1512.

1. **Q**uinq; communiter recensentur generalia Lateranensium Concilia. Primum quidem anno 1123. pro recuperanda de Saracenis Palestina tempore Callisti Papæ II. & Henrici V. Imperatoris. Secundum tempore celebratum Innocentii II. & Lotharii II. Imperatoris adversus pseudopontificem Anacleum, anno Chr. 1139. Horum duorum Conciliorum neque acta extant, neque ulli Canones. Tertium œcumenicum Lateranense anni 1188. contra Valdenses hæreticos, Pontifice Alexandro III. & Frederico Anobarbo Imperatore. Quartum habitum anno 1211. contra diversas hæreses, & pro indicendo ad terram sanctam recuperandam sacro bello, sub Innocentio Papa tertio, & Frederico II. Imperatore. Quintum denique istud est sub Julio & Leone Pontificibus ad prosigendam schismata, & providendum diversis Ecclesiæ negotiis, Maximiliano Imperatore. Exorsum est istud ann. 1512. desinit anno 1517. minor fuit in hoc Concilio numerus Episcoporum quam fuerit in alio ullo œcumenico, nunquam enim ad centesimum & vigesimum attigit.

Señio.